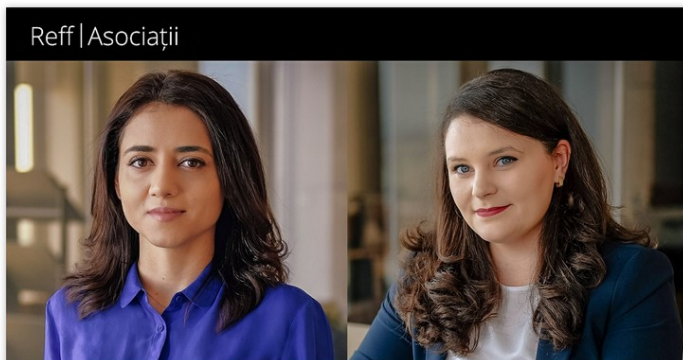

Reglementarea în premiera a litigiilor colective în România – de la mitul american, la echilibrul european

România a adoptat, la finalul anului trecut, legislația privind desfășurarea acțiunilor în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor (Legea nr. 414/2023) prin transpunerea Directivei Uniunii Europene 2020/1828, care are potențialul de a schimba paradigma derularii litigiilor dintre consumatori și companii. În esență, noua reglementare permite posibilitatea ca un număr foarte mare (teoretic, nelimitat) de consumatori să formuleze în același litigiu, în mod colectiv și coordonat, pretenții identice sau similare față de aceeași companie. Acest tip de litigii este inspirat de celebrul model american al acțiunilor colective, astfel ca poate genera îngrijorare cu privire la impactul pe care noua reglementare l-ar putea avea asupra companiilor active în comerțul către consumatori (B2C). Însă, prin comparație cu modelul american, UE a optat pentru un model care să pună în echilibru încurajarea gestionării colective, în instanță, a intereselor consumatorilor cu protejarea companiilor față de demersuri judiciare abuzive.

Litigiile colective (introduse prin Legea 414, sub denumirea europeană de *acțiuni în reprezentare*) se deosebesc de **litigiile de volum**, care se practicau și anterior în România, respectiv un număr mare de litigii asemănătoare între o companie și clienții săi. Impactul acestora constă în volumul procedurilor similare, deși fiecare litigiu în parte vizează de principiu situația unui singur consumator, are o miza și efecte limitate, iar soluțiile pronunțate de instanțe în astfel de „volume” de proceduri similare sunt de multe ori diferite.

În schimb, noul sistem vizează situația în care în același litigiu se tranșează pretențiile unui număr foarte mare de consumatori, potențial portofolii întregi, care în unele industrii depășesc sute de mii de contracte. Astfel, miza și impactul unei singure acțiuni în reprezentare vor putea fi extrem de mari, întrucât aceasta va tranșa pretențiile sau situația contractuală în cazul unui grup potențial nelimitat de consumatori.

Chiar și înainte de adoptarea Legii 414 au existat în România litigii inițiate în comun de mai mulți consumatori sau chiar de către ONG-uri care acționau pentru protecția drepturilor acestora, însă acestea au cunoscut multiple limitări logistice sau care țineau de lacune de reglementare. De aceea, în țara noastră nu au existat situații practice în care să se poată asigura reprezentarea unui număr foarte ridicat de consumatori în aceeași procedură.

Noua lege preia în mare măsură mecanismele propuse prin Directiva (UE) 2020/1828 și aduce noutăți atât din perspectiva desfășurării procesului (de exemplu, referitor la persoana reclamantilor, modalitatea de exprimare a consimțământului lor, limitele implicării consumatorilor în desfășurarea proceselor și rolul unor entități specializate în reprezentarea acestora), cât și din perspectiva măsurilor efective la care pot fi obligate companiile (cea mai notabilă fiind posibilitatea acordării de către instanță a unor despăgubiri în bani către un întreg portofoliu de consumatori). În plus, s-au reglementat în premieră în legislația din România sisteme precum finanțarea litigiilor de către terți sau mecanisme care asigură soluționarea amiabilă a litigiilor între companii și un grup mare

de consumatori (fara, însa, a fi necesara negocierea cu fiecare consumator în parte).

Ce entitați pot iniția un litigiu între consumatori si companii

Principala noutate adusa de Legea 414 este ca, prin actiunile în reprezentare, vor putea fi gestionate pretentiile unui numar potential nelimitat de consumatori, prin intermediul unei singure entitati reclamante, care va dobândi prin efectul legii prerogativa reprezentarii si gestionarii intereselor consumatorilor relevanti.

Aceste organisme au primit denumirea de „*entitati calificate*” si pot fi atât organisme de stat (daca sunt abilitate de lege sau de autoritati publice în aceste sens), cât si organisme non-guvernamentale care îndeplinesc o serie de criterii restrictive prevazute de lege (de exemplu, entitatea trebuie sa dovedeasca, printre altele, cel puțin 12 luni de activitate publica efectiva în domeniul protecției intereselor consumatorilor, ca nu are scop lucrativ și ca este independenta). Verificarea îndeplinirii acestor conditii revine chiar instantei de judecata investite cu o actiune reprezentativa si reprezinta o protectie acordata companiilor împotriva demersurilor nelegitime. În cadrul acestor verificari, se poate investiga inclusiv modalitatea în care entitatea calificata a obtinut finantare pentru purtarea actiunii în reprezentare.

Odata ce se stabileste dreptul de a initia procedura si de a reprezenta un anumit grup de consumatori în cadrul acesteia, entitatea calificata nu mai trebuie sa obtina instructiuni sau opinia consumatorilor cu privire la gestionarea litigiului. Astfel, consumatorii nici nu vor putea avea în mod individual initiativa demararii unei actiuni în reprezentare si nici nu au posibilitatea de a influenta desfasurarea procesului (de exemplu, cu privire la argumente, probe sau strategie). Noul sistem confera suplețe demersurilor procedurale în fața instanței de judecata, dar și scutirea – cu unele exceptii – a consumatorilor de plata costurilor aferente litigiului.

Masurile care pot fi solicitate în instanta de entitatile calificate în numele unui grup de consumatori

Entitațiile calificate pot solicita în instanța doua categorii de masuri ca urmare a unei pretinse încalcati de catre o companie a drepturilor clientilor ei.

Pe de o parte, prin actiunile reprezentative se pot solicita masuri de încetare provizorie sau definitiva a practicilor comerciantilor. Pe de alta parte, principala noutate adusa de Legea 414 vizeaza masurile reparatorii, ce pot consta în compensarea, reducerea sau rambursarea prețului, în repararea sau înlocuirea produsului, precum si în despagubiri pentru încalcarile obligatiilor companiilor fata de consumatori.

Optiunea consumatorilor de a fi sau nu reprezentati (sistemele *opt-in* si *opt-out*)

Singura modalitate în care consumatorii pot influenta desfasurarea unei actiuni în reprezentare este prin manifestarea consimțământului de a fi sau nu reprezentati într-o actiune initiata de o entitate calificata.

În cazul masurilor de încetare a unor practici, consumatorii nu trebuie sa își exprime consimțământul pentru a fi reprezentați de entitațiile calificate, ci aceștia au doar posibilitatea sa își exprime dezacordul de a fi considerati reprezentati de entitatea calificata (sistemul *opt-out*).

În concret, dupa validarea calitatii de entitate calificata, se considera ca aceasta detine consimțământul tuturor consumatorilor vizati de actiunea în reprezentare prin care se urmareste obtinerea unor masuri de încetare a practicilor considerate vatamatoare pentru consumatori. În astfel de situatii, numarul de consumatori reprezentati

poate fi nedeterminat pe durata purtării acțiunii în reprezentare, mai ales în cazurile care vizează portofolii mari de consumatori.

În schimb, în cazul acțiunilor în reprezentare care vizează măsuri reparatorii, consumatorii trebuie să își dea consimțământul în mod expres, în anumite termene-limită prevăzute de lege (sistemul *opt-in*). Legea nu detaliază condițiile de formă pentru exprimarea opțiunii consumatorilor de a adera la o acțiune în reprezentare, iar verificarea valabilității acestui acord va reprezenta foarte probabil o provocare practică și un subiect de dezbateri aprinse între entitățile calificate și companii. Chiar și în sistemul *opt-in*, după validarea consimțământului de a fi reprezentat într-un astfel de litigiu, rolul consumatorilor se oprește.

Industria ce pot fi vizate de acțiuni în reprezentare

Legea 414 cuprinde o listă de aproape 70 de acte normative care, dacă sunt încălcate, pot genera acțiuni în reprezentare. Astfel, legiuitorul încearcă să acopere cât mai multe zone ce țin de protecția consumatorilor. Aceste acte vizează atât protecția consumatorilor în general, cât și domenii mai specifice, precum răspunderea pentru defecte, industria financiară, transport, comunicații, turism, energie electrică și gaze naturale, industria de retail, protecția datelor cu caracter personal etc.

Finanțarea acțiunilor în reprezentare (*litigation funding*)

Legea 414 reglementează în premieră în România conceptul de finanțare a litigiilor de către terti („*litigation funding*”), ceea ce presupune ca un terț poate asigura costurile pentru desfășurarea unor acțiuni în reprezentare, fără însă ca respectivul finanțator să dobândească drepturi litigioase sau prerogativa de a putea influența derularea litigiului, ci doar posibilitatea unui câștig în urma soluționării procesului (în ipoteza unei soluții favorabile).

Ca o altă modalitate de protecție acordată companiilor împotriva litigiilor abuzive, noua reglementare impune o serie de condiții și limitări pentru finanțarea acțiunilor în reprezentare de către terti (de exemplu, acțiunea nu poate fi introdusă împotriva unei companii care este concurent al finanțatorului sau împotriva unui pârât de care finanțatorul este dependent; finanțatorul nu poate influența deciziile de strategie cu privire la litigiul finanțat).

Posibilitatea încheierii unor tranzacții pentru stingerea acțiunilor în reprezentare

Un alt element de noutate este posibilitatea încheierii unei înțelegeri amiabile între entitatea calificată (acționând în numele consumatorilor) și companii. Întreprinderile vizate de o acțiune în reprezentare pot negocia în mod direct cu o singură persoană (iar nu cu fiecare consumator în parte) cu scopul de a stinge litigiul în mod amiabil. Instanțele de judecată trebuie să valideze condițiile înțelegerii amiabile, în scopul protejării intereselor consumatorilor. Deși legea menționează că tranzacția se încheie direct între companie și entitatea calificată, se mai menționează totodată că aceasta este obligatorie doar pentru consumatorii care au consimțit expres la încheierea acesteia, fără a se reglementa modalitatea în care se obține acest acord.

Astfel, soluționarea amiabilă în bloc a pretențiilor emise de un grup mare de consumatori, ce părea imposibilă pentru companii în vechea paradigmă, ar putea fi atinsă prin intermediul procedurilor reglementate de Legea 414.

Cum se duc la îndeplinire măsurile dispuse în urma unei acțiuni în reprezentare?

Nici Legea 414, nici Directiva 2020/1828 nu prevăd expres dacă rolul entităților calificate se oprește la momentul

obținerii unei hotărâri judecatorești sau poate continua și în faza de executare silită (spre exemplu, dacă profesionistul nu achită benevol sumele la care a fost obligat față de fiecare consumator reprezentat). Aceasta va fi probabil una din provocările noii reglementări.

În concluzie, acțiunile în reprezentare vor schimba fundamental modalitatea de derulare a litigiilor dintre consumatori și companii. Mai mult, pentru că este vorba de o noutate la nivelul întregii Uniuni Europene, introdusă de Directiva 2020/1828, care reglementează inclusiv acțiuni în reprezentare transfrontaliere, practica din toate statele membre devine relevantă pentru a se putea înțelege și anticipa efectele acestei noi realități.